

Heraldica Varia

PÅ RIDDARHUSETS GENEALOGISKA avdelning är vi mycket tacksamma för förtroendet att få förvara sköldebrev som deposition eller som donation. Det senaste halvåret har flera donationer tillkommit vilket är extra glädjande. Bland annat har tre tidigare deponenter valt att omvandla sina existerande depositioner till donationer.

DONATIONER

En donation innebär att Riddarhuset får föremålet som gåva. Det löser en gång för alla problem vad gäller till exempel bodelning och säkrande av föremålets förvaringsmiljö.

BJÖRKENSTAM

Huvudmannen herr Knut Björkenstam, Stockholm, har låtit omvandla det sedan 2001 på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Björkenstam nr 2269 till donation.

Häradshövdingen i Torstuna, Simtuna, Över- och Yttertjurbo samt Våla härader i Västmanland, lagmannen Sven Björkman (1763–1851), adlades med namnet Björkenstam enligt § 37 1809 års regeringsform, innebärande att endast huvudmannen innehar adlig värdighet. Detta skedde den 11 maj 1818 på Stockholms slott av Karl XIV Johan. Ätten introducerades den 12 juni 1819 under nr 2269.

Vapnet är talande med en grönskande björk i ett fält av silver. Vattenpasset (lodbrädan) i det övre fältet är ett rättviseattribut som lämpar sig väl för en lagman.

ADLIGA ÄTTEN CELSING

Huvudmannen herr Lars Celsing, Lidingö, har låtit omvandla det sedan 2001 på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Celsing nr 1560 C till donation.

Justitiarien vid amiralitetet i Karlskrona, sedermera statssekreteraren och hovkanslern, Gustaf Celsing den äldre (1679–1743), adlades med bibehållet namn den 1 september 1718 i Strömstad av Karl XII. Sköldebrevet utfärdades först den 23 mars 1719 i palatset i Stockholm av Ulrika Eleonora. Ätten introducerades 1719 under nr 1560, nuvarande nr 1560 C.

Adliga ätten Björkenstam nr 2269.

Adliga ätten Celsing nr 1560 C.

De tre musslorna i silver i vapenskölden kan symbolisera tystlåtenhet. Celsing hade tjänstgjort som kommissionssekreterare i Konstantinopel under Karl XII:s vistelse i Turkiet och eventuellt kan diplomatens diskretion här åsyftas.

FRIHERRLIGA ÄTTEN CELSING

Syskonen von Celsing: fru Anna-Sophia von Celsing, Eskilstuna, herr Peter von Celsing, Eskilstuna, herr Klas von Celsing, Skanör och herr Otto von Celsing, London, har donerat en vacker samling handlingar tidigare hemmahörande på Biby fideikommiss. Föremålen omfattar friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten Celsing nr 298, två vapenskisser för samma ätt varav en approberad av Gustav III samt *Envojen och Commendeuren Ulric Celsings Fideikommiss Testamente* och en avskrift av *Celsingska Fidei Commissariens Arfsförening*.

Gustav Celsing den äldres son, presidenten i kommerskollegium Gustaf Celsing den yngre (1723–1789), upphöjdes i friherrlig värdighet den 27 december 1778 på Stockholms slott av Gustav III. Ätten introducerades den 17 februari 1779 under nr 298. Gustaf Celsing slöt själv sin friherrliga ätt den 30 januari 1789.

Det friherrliga vapnet har den adliga ätten Celsings vapen som hjärtsköld. I det kvadrerade vapnets första fält syftar mercuristaven, som är ett köpmannaattribut, på Celsings position i kommerskollegium. I det andra fältet anspelar den svenska kungliga kronan och den turkiska kejsarliga turbanen med de tre biljettarna mellan dem på Celsings diplomatiska insatser som svensk envoyé vid ottomanska porten i Turkiet. En karriär som liknade faderns. Det tredje fältet är adliga ätten Wallraves nr 1767 vapen vilken Celsings moder Anna Helena Wallrave (1703–1742) tillhörde. Olivkvistarna i det fjärde fältet är troligen fredsattribut alluderande på Celsings diplomatiska gärningar. Även de två sköldhållarna, som i blasoneringen beskrivs som *Turckiske Introduttoreur i deras Ceremonie dräkt*, syftar på Celsings tjänst i Turkiet.

Av de två vapenritningarna är den av Gustav III approberade identisk med den friherrliga vapnet. Den andra ritningen är mycket intressant då den inte är kvadrerad med olika tillägg och har andra hjälmprydnader. Det är fullt möjligt att båda förslagen har förevisats majestätet som då godkänt den mera detaljerade av dem.

Icke approberad vapenskiss friherrliga ätten Celsing nr 298.

ODELSTIERNA

Fru Marianne Odelstierna, Stockholm, har låtit omvandla det sedan 2005 på Riddarhuset deponerade sköldebrevet i original för adliga ätten Odelstierna nr 1362 till donation.

Kemisten, läkaren och mineralogen tillika assessorn i bergskollegium Erich Odhelius (1661–1704), adlades med namnet Odelstierna den 4 maj 1698 i palatset i Stockholm av Karl XII. Ätten introducerades den 21 mars 1699 under nr 1362.

I vapenskölden är det eldsprutande berget ett bergsmannaattribut syftande på Erich Odelstiernas kunskaper i mineralogi. Han hade på bekostnad av Karl XI genomfört omfattande studieresor för att inhämta kunskap och då besökt de flesta europeiska länderna. Möjligen kan den gyllene solen i högra fältet syfta på besök i Persien och det gyllene korset i vänstra fältet på besök i de venetianska staterna.

Adliga ätten Odelstierna nr 1362.

Friherrliga ätten Celsing nr 298.

Grevliga ätten von Seth nr 88.

VON SETH

Huvudmannen greve Thomas von Seth, Lidingö, har donerat friherrebrevet i original för utdöda friherrliga ätten von Seth nr 221 samt grevebrevet i original för grevliga ätten von Seth nr 88. Föremålen har tidigare varit deponerade på Jönköpings läns museum.

Riksrådet Gabriel von Seth (1690–1774) upphöjdes i friherrlig värdighet den 12 december 1747 på Stockholms slott av Fredrik I. Ätten introducerades den 8 juni 1752 under nr 221. Han upphöjdes vidare i grevlig värdighet den 16 augusti 1762 på Stockholms slott av Adolf Fredrik. Den grevliga ätten introducerades den 18 september 1766 under nr 88, varvid den friherrliga ätten utgick.

Friherrebrevet är speciellt då det saknar illustration av vapnet. Blasoneringen är dock

komplett och utrymme är lämnat för senare ifyllande av vapnet. Denna artikel illustreras därför med vapnet ur Klingspor-Stjernstedts vapenbok.

Det friherrliga vapnet har den adliga ätten von Seths vapen med en blå fisk som hjärtsköld. I det övre blå fältet återfinns en murkrona och en sjökrona som eventuellt kan anspela på hans verksamhet som riksråd. Det andra fältet med griphuvudet är adliga ätten Gripenstedts nr 1226 vapen. Gabriel von Seths första maka hette Gertrud Elisabeth Gripenstedt (1698–1742). I tredje fältet återfinns friherrliga ätten Lilliecreutz nr 215 vapen. Gabriel von Seths andra maka hette Anna Margareta Lilliecreutz (1696–1771). Det nedersta och fjärde fältet med korslagt svärd, roder och kanon syftar sannolikt på Gabriel von Seths tid som krigsråd.

Det grevliga vapnet är i princip identiskt med det friherrliga med tillägget att det översta fältet är belagt med en purpurfärgad riksrådshatt i en silverstolpe.

AF UHR

Syskonen af Uhr: fru Agneta Thermænius, Täby, fru Caroline af Uhr Granath, Uppsala och huvudmannen herr Jan af Uhr, Kirk Deighton, England, har donerat sköldebrevet i original för adliga ätten af Uhr nr 2152 samt en vapenskiss för samma ätt.

Slottsmurmästaren och direktören, sedermera överdirektören, Johan Sebastian Uhr (1748–1799), jämte brodern handelsmannen och konsuln i Marseille, Frankrike, Anders Uhr (1750–1819), liksom faderns halvbroder brukspatronen på Kungsgården i Ovanåkers socken David Uhr (1734–1818), adlades med namnet af Uhr den 28 april 1789 på Stockholms slott av Gustav III. Ätten introducerades den 7 november 1789 under nr 2152.

I vapnets första fält står Apollo(n) lutande sig på sin lyra. Apollo var konsternas och musikens gud. Här symboliserar han troligtvis Johan Sebastian af Uhrs delaktighet i uppförandet av det numera rivna operahuset i Stockholm. Det andra fältet innehåller en mercuristav, ett köpmannattribut, som troligen syftar på Anders af Uhrs sysselsättning som handelsman. Stångjärnshammaren och järntecknet i samma fält bör då avse David af Uhrs position som brukspatron. Då ätten hävdar schweiziskt ursprung med rötter i kantonen Zug, återfinns det schweiziska korset i det tredje fältet.

Friherrliga ätten von Seth nr 221.

Adliga ätten av Uhr nr 2152.

Adliga ätten Spaldencreutz nr 1986.

SIGILLSTAMP

Riddarhuskamrer herr Urban Wenster har donerat en sigillstamp med adliga ätten Dalmans nr 1718 vapen.

VAPENBOK

Makarna fru Ingrid Pählman Käck och herr Cent-Åke Käck, Sollentuna, har donerat ett exemplar i utmärkt skick av Carl Arvid Klingspors *Sveriges ridderskaps och adels vapenbok* från 1890.

DEPOSITIONER

En deposition innebär att äganderätten fullt ut kvarstår hos deponenten men att sköldebrevet kostnadsfritt förvaras i Riddarhusets arkiv.

SPALDENCREUTZ

Herr Ulf Skarin, Bromma, har deponerat sköldebrevet i original för utdöda adliga ätten Spaldencreutz nr 1986. Att sköldebrevet fanns bevarat var Riddarhuset obekant fram tills nu.

Auskultanten i bergskollegium och härads-hövdingen i Östergötland, Gustaf Spalding (1709–1778), adlades med namnet Spaldencreutz den 8 september 1756 i palatset i Stockholm av Adolf Fredrik. Ätten introducerades den 21 april 1774 under nr 1986. Ätten utsläcknades på svärdsidan den 16 oktober 1848 och på spinnsidan den 25 september 1901.

Då ätten har skotskt ursprung är det svenska vapnet en variant av klanen Spalding of Ashintullys vapen. Lagerkransen och svärdet i hjälmprydnaden är hämtade från Gustaf Spaldencreutz hustrus, Altea Johanna Adelswärd (1723–1775), vapen.

DEPONERING OCH DONATION

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kostnad kunna deponera eller donera sköldebrev i Riddarhusets arkiv. Ta gärna kontakt för närmare information, telefon 08-723 39 95, e-post goran.morner@riddarhuset.se.

Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner. ☞

Göran Mörner, riddarhusgenealog

FOTO: GÖRAN MÖRNER.